

Már nem sorsokat látunk magunk előtt, hanem emberi lelkeket. Már nem sorsokat látunk magunk előtt, hanem emberi lelkeket.

Egy vendégjáték margójára

Nem tudjuk, kik ők, honnan jönnek, hova tarthatnak – semmit. Csupán azt: egy váratlan helyzet – multság hírére megérkeznek valahova, de ott nincs semmi, se multság, se egyetlen árva lélek rajtuk kívül – mit hoz ki belőlük, hogyan viselkednek benne, melyikük hogyan reagál rá. Életsorsuk tehát rejtve marad előttünk, ám a személyiségükről tulajdonképpen minden lényegeset megtudunk.

S éppen ebben áll Mro1ek – s általában az abszurd – jelentősége: fordítanak egyet a dolgokon. Itt nem a mű cselekménye ad keretet hősei élettörténeteinek, melyekből kibontakozhatnak konfliktusaik, s emberi jellemük így ezekben mutatkozhatnak meg, hanem az eleve felszámolja a cselekményt, lecsupaszítja szereplőit (úgy mond megfosztja őket addigi életüktől, másodlagossá teszi sorsukat, így konfliktusaik a pőrére vetköztetett jellemek összecsapásaiként kerülnek elénk. Itt már nem sorsokat látunk magunk előtt, hanem – számunkra ismeretlen sorsokat megélt – emberi lelkeket. Itt a nézőknek már nem azonosulniuk kell a színpadi alakok életsorsával, hanem azok jelleméből maguknak kell kibontaniuk, megalkotniuk azt. A saját életüket és élettapasztalataikat kell odakölcsönözniük az előttük vergődőknek, nekik kell megírniuk a vegytiszta drámai konfliktusokhoz a cselekményt, azáltal, hogy értelmezik a színpadi mesét, jellemeket. S ezzel máris megszűnik a néző passzivitása; elkerülhetetlenné válik számára, hogy részt vegyen az általa megtekinteni, élvezni vágyott mű létrehozásában – társalkotóvá lép elő. Nélküle csak dráma, nélküle csak színmű van, de nincs mű, mert az előbbi csupán szükségszerű előzménye, előképe ez utóbbinak. Az írói alkotófolyamat végterméke minden esetben a nézőben, illetve az értelmezőben megképződő mű, nélküle – nélkülünk – csak szövegek vannak.

Különösen érvényes ez olyan szerzők esetében, mint Mro1ek, illetve az olyan jellegű műalkotásoknál, mint a Multság, ahol maga a színpadi szöveg is szinte csak másodlagos jelentőségű. Mro1ek magát a textust is levetközteti; ha csak önmagában vesszük, zörgő váz csupán, lehetőségeiktől megfosztott szavak halmaza. Ez a beszéd megmarad a még artikulálatlan közlés szintjén, eszköztelen és díztelen; magasröptű vagy mélyenszántó gondolatok megfogalmazódására, közlésére képtelen. Ez a beszéd még az ember előtti közlés szimfóniája; mondatai a csendre, sírásra, üvöltésre, nyöszörgésre, nyüsztésre épülnek, s nem szavakra. És ha olykor kikerülhetetlen is hozzá a szó, az legtöbbször csak indulatszavakban vagy legfeljebb csak tö- s egyszerű mondatokban ölt testet; bővített mondatokra, mondategyüttesekre, ékes tirádákra már nem képes; illetve már nincs is szüksége ezekre. De hát érzéseink, indulataink, fájdalmaink, örömeink is legtöbbször beszédelőttiék, mondatnélküliek. Szavaink sokszor csak eltakarnak valamit – legfőképpen bennünket –, de a hangunk, a csendünk, a szemvillanásunk, az ellenőrizetlen gesztusaink mi vagyunk. Ha fel akarod tárni magad előttem, maradj csendben, s ezzel máris mindent elmondasz, máris tudni fogom, ki vagy – ennyi az egész, s mintha erre építene Mro1ek is, a Multság is, a Bárka Színház (Bérczes László, a rendező, illetve három kitűnő színésze: Szikszai Rémusz, Mucsi Zoltán és Scherer Péter) is. Mert mi most nem is színművet láttunk színpadukon, hanem emberi hangokból, mozdulatokból, gesztusokból, arcjátékból komponált zenedarabot. Itt a beszédelőttinek és a beszéden túlinak volt igazán jelentősége s jelentése. A hangerőnek és a hangszínnek, a zörejeknek és csendeknek, a ritmusváltásoknak, az emberi testek

játékának: harmóniájának és diszharmóniájának; a szagoknak, a levegő vibrálásának.

A Bárka Mulatsága nem a színpadon játszódtott, nem a nézőtéren ülők előtt, hanem a színházi térben, illetve, pontosabban: életünk terében; ideje nem előadásnyi, illetve nem színházi idő volt, hanem a mi időnk, a mi életünk egyik időszaklete. Ez a Mulatság azzal adott hozzánk, hogy kivett belőlünk – hogy belőlünk vette ki magát. Általa azzal lettünk többek, hogy kiből-kiből létrehozatta magát, hogy ilyképpen mutasson meg bennünket önmagunknak.

Nem, nem szólt semmiről.

Elvégre mi sem szólunk semmiről; az ember élete nélkülöz minden különösebb mondandót. Csak megszületünk (multságba készülünk, érkezünk), vagyunk (keressük a multságot), és meghalunk (a megformálatlanság pőresége, a formakeresés kínjai után a végén mégiscsak megszólal a zene, magasztosan, emelkedetten hangzón, lelket-szellemet átnemesítőn) – tulajdonképpen akkor kezdhethénk el igazán, mire a végére érünk. S ekkor kezd igazából felkavaró lenni számunkra az egész. Aztán rögvest meg is nyugszunk, mert ráébredünk, ez volt a multság, ez volt a zene: a multság, a zene keresése.

S ettől nyeri el rejtett értelmét az, ami önmagában nem szólt semmiről. Ettől mond többet önmagánál, ettől mondat el mindent velünk, ami viszont mindent elmond rólunk.

Mi pedig ekkor s ebben ismerünk csak igazán magunkra.

TÓTH LÁSZLÓ